

Allen zijn kinderen van God

Leviticus 25: 39-42

Wanneer een van jullie tot armoede vervalt en zichzelf aan jou verpand, mag je hem niet als slaaf behandelen. ⁴⁰Je moet hem beschouwen als een loonarbeider of als een vreemdeling die bij je woont. Tot aan het jubeljaar zal hij voor je werken, ⁴¹dan hoeft hij je niet meer te dienen en kan hij met zijn gezin terugkeren naar zijn eigen familie en naar de grond van zijn voorouders. ⁴²Het volk dat ik uit Egypte heb weggeleid behoort mij toe, Israëlieten kunnen dus niet als slaaf verkocht worden.

Romeinen 8: 14-16 en 19-21

Allen die door de Geest van God worden geleid, zijn kinderen van God. ¹⁵U hebt de Geest niet ontvangen om opnieuw als slaven in angst te leven, u hebt de Geest ontvangen om Gods kinderen te zijn, en om hem te kunnen aanroepen met 'Abba, Vader'. ¹⁶De Geest zelf verzekert onze geest dat wij Gods kinderen zijn.

Hiertussen staat dat wij als kinderen ook erfgenamen zijn.

De schepping ziet er reikhalzend naar uit dat openbaar wordt wie Gods kinderen zijn. ²⁰Want de schepping is ten prooi aan zinloosheid, niet uit eigen wil, maar door hem die haar daaraan heeft onderworpen. Maar ze heeft hoop gekregen, ²¹omdat ook de schepping zelf zal worden bevrijd uit de slavernij van de vergankelijkheid en zal delen in de vrijheid en luister die Gods kinderen geschonken wordt.

Mijn dochter van drie stelt voortdurend de veelgevreesde vraag: Waarom? Vandaag doe je je winterjas aan, het is koud. Waarom? Straks eten we broccolipuree. Waarom? Mama vertrekt naar de kerk, nu. Waarom?

Het kind is nooit in zijn antwoord bevredigd. Het is het begin van een lijdensweg die in dit aardse leven nooit meer ophoudt. Je kunt verklaren door welke opeenvolging van feiten een kind gestorven is. Je kunt verklaren vanuit welke samenloop van historische, sociologische en psychische factoren Hitlers verschrikkelijke ideeën gruwelijke werkelijkheid zijn geworden of hoe het ontstaan van kanker in zijn werk gaat en hoe het komt dat ons menselijk lichaam daar vatbaar voor is. We kunnen aangeven waardoor... Maar de vraag waarom, de vraag waartoe dit alles... Daarop volgt vaak ... een eeuwig zwijgen om het met de woorden van Camus te zeggen.

Albert Camus vond nooit een antwoord. In zijn ogen was het leven zinloos en zonder samenhang. Door zijn eindigheid absurd. Het leven absurd, de dood absurd. Die van hem toch zeker – hij stierf in een auto-ongeluk, op weg naar de bestemming ... van een treinkaartje dat hij in zijn zak had zitten... Het leven is absurd, zei Camus, omdat het eindig is. Het heeft geen zin.

Op zich ... vinden we deze gedachte ook wel in de bijbel terug, de relatie tussen de eindigheid van het leven en de zinloosheid:

²⁰Want de schepping is **ten prooi aan zinloosheid**,... . Maar ze heeft hoop gekregen, ²¹omdat ook de schepping zelf **zal worden bevrijd uit de slavernij van de vergankelijkheid...**

Paulus geeft daarmee aan dat het niet zo gek is een evenredige verhouding te zien tussen de vergankelijkheid – ach wat is het leven kort, als een bloem die even bloeit en weer verwelkt - en de zinloosheid ervan. We vragen ons af: wat is de plek van de mens in het geheel van het leven? Wat doe ik hier? – op momenten waarop ik geniet, laat ik die vraag vallen, maar op het moment van het lijden: wat doe ik hier? Waarmee hangt dit alles samen? Hangt het samen?

Daarom hebben duizenden en duizenden jaren mensen verhalen aan elkaar verteld. We vinden troost in het verhaal, omdat het de zinloosheid, waar we zo bang voor zijn, radicaal tegenspreekt. Dat is ook de reden waarom we romans lezen en films kijken: de losse eindjes worden verstrengeld tot een geheel, het einde toont het begin, wat we vermoedden, komt uit, er is een oorzaak, een gevolg... We vinden in verhalen hoop, omdat ze ons tonen dat er meer is dan

de eindigheid alleen. Dat kleine woordje “hoop” is de sleutel van Paulus’ zinnetje: *Maar de schepping heeft **hoop** gekregen, ²¹ omdat ook zij zelf zal worden **bevrijd** uit de slavernij van de vergankelijkheid en zal delen in de vrijheid en luister die Gods kinderen geschonken wordt.*

Het verhaal geeft hoop, doordat het verleden, heden en toekomst samenbrengt en daarmee elk gebeuren in ons leven betekenis kan geven, hetzij uit de herinnering, hetzij als verwijzing naar wat komen gaat. Niets staat op zichzelf. Wij zijn mens in verbinding met elkaar en met Hem wiens beeld wij zijn.

Het eerste van de stroom verhalen die de bijbel rijk is, is dat van de schepping. Het geeft een ordening aan. In de verwarring van het leven, want er komt een hoop op ons af en we worden in het ongewisse gelaten waarom dat allemaal moet gebeuren, lijkt er door de verhalen een zinvolle samenhang aan gegeven te kunnen worden en in de Hebreeuwse bijbel ook nog een ordening. Die ordening komt voort uit de aard van de Schepper. Hij begon met het scheiden van licht en donker, van wateren boven en beneden, van de zee en het droge. En dan begon hij te vullen: de planten, de sterren, zon en maan, de vogels, de vissen, het vee, de wilde dieren en de mens. Elk in zijn categorie en met zijn opdracht. Tot slot rustte God nog op de zevende dag en heiligde die, zodat ook in onze levenstijd structuur en orde aanwezig kon zijn. Op de vraag wat wij hier eigenlijk doen, wordt in de Bijbel geantwoord met een verhaal van een orde, waarin alles zijn plek heeft, waarin alles zijn specifieke tijd heeft, ook.

De Bijbel mag dan wel een samenraapsel van van alles lijken, de vele literaire structuren die taalkundigen blootleggen bewijzen het tegendeel.

Orde dus. De schepping, geordend. De Schepper, ordelijk. Het boek, geordend. De mens... De mens is in zijn emotionele chaos een verstandelijke ordener. We proberen alles in categorieën onder te brengen. Ook dat is een manier om om te gaan met de losse eindjes van de werkelijkheid. Niemand kan de idee van chemotherapie aan, maar ze wordt draaglijker wanneer precies wordt uitgelegd wat en hoe en wanneer en waar en mogelijke nevenwerkingen en mogelijke oplossingen en noem het maar. We verzamelen daarbij ervaringen van anderen en ordenen ze op bijna statistische wijze in ons hoofd. Het helpt enorm wanneer we dingen kunnen ordenen. Dan kunnen we ze begrijpen en ook grijpen; we worden er minder bang van. Soms doen we ’t wat te veel, ordenen in ons hoofd, dan gaan we hokjes denken, mensen in een hokje zetten... Mollige mensen zijn gezellig, de dunne zijn stresskiekens. Zwarte

mensen zijn warmhartig, Noord-Europa is de bakermat van de afstandelijkheid. En ga zo maar door.

We zijn ordenende wezens, beeld van onze schepper, Hij alleen in positieve zin, wij in positieve en negatieve.

De orde in de bijbel is niet alleen literair. Ze is ook te vinden in een enorm systeem van mishpatim: rechtvaardige wetten. Vorige week noemden we enkele regels uit Leviticus. Ook deze week een tekst die blijft hangen:

Wanneer een broeder arm wordt, dan zorg je ervoor dat hij geen slaaf wordt. Je laat hem werken voor zijn geld en in het jubeljaar – dat is elk vijftigste jaar – kan hij terug naar zijn familie en naar zijn eigen grond. Daar kan hij dan opnieuw beginnen.

Iedere mens heeft zijn plek en alles heeft zijn tijd: een Israëliet (inclusief de vreemdeling en bijwoner) kan binnen Israël nooit slaaf worden. Hij is een vrij mens. In het jubeljaar kan iedereen bovendien terug naar het oorspronkelijk bezit dat aan de familie toebehoorde.

Dat jubeljaar toch... een typische tijdsorde voor Israël, helaas te mooi om waar te zijn, het werd niet lang in ere gehouden – de sabbatsjaren wel, elke zeven jaar rust het land. Maar het jubeljaar, na zeven keer zeven jaar, was een jaar van vrijheid, van genade. Alle schuld werd kwijtgescholden. Elk vijftigste jaar... het mocht misschien zelfs eerder, zou je denken...

Maar het gaat hierom: als je de economie vrij laat, zoals wij die kennen, dan ontstaat er arm en rijk. Dan is er armoede en rijkdom rondom je. De een doet het beter dan de ander en wie beter doet, krijgt nog meer voordelen enzovoort, u weet hoe het gaat. Armen zijn er altijd, zegt Jezus ook. Dat is gewoon het systeem. Maar wat erg is, is generatiearmoede.

Generatiearmoede, kans armoede, waar een familie niet meer uitkomt, dat is onrecht en dat is wat het Jubeljaar oplost. Het Jubeljaar is een correctie op de vrije markt, waardoor het leven voor iedereen leefbaar is, want in Israël – in tegenstelling tot de volkeren rondom – voor Israël en voor Israëls God telt ieder mens. Wat doet hij hier? Hij doet ertoe!

De mens heeft een vaste plek gekregen, op het droge. Hij kan vliegen in de lucht en zwemmen in het water, maar hij kan enkel leven op het droge. De mens kreeg zijn plek in het scheppingsverhaal. Last, but not least! Hij kreeg evenwel geen eigen scheppingsdag; hij moest delen met de dieren.

De mens zou heersen over de aarde. Hij zou een soort van heer zijn, beeld van de grote Heer. Alleen had de mens de neiging alles naar zijn hand te zetten en te gebruiken voor eigen nut. De schepping, alles rondom hem, ging eronder lijden.

Het is toch al te gek dat er zoveel eten wordt weggegooid en dat er per dag meer dan 30.000 mensen sterven van de honger? Ze sterven niet van honger omdat er geen eten is, maar omdat ze geen geld hebben om eten te kopen. Wij, mensen hebben een ingenieus systeem bedacht, waardoor arm en rijk kunnen ontstaan en blijven bestaan, onafhankelijk van natuur of klimaat: het geld. Zo hebben wij een eigen wereldorde ontworpen op een – naar onze mening – solide basis.

De Bijbelse ordening is geheel anders. We vinden ze ook bizar, daar niet van. God koos een volk uit om Zijn volk te zijn. Het werd niet bevoordeeld, in tegendeel, maar het kreeg het privilege als eerste God te leren kennen.

Macht had God niet nodig, Hij is de Macht. Dus koos hij een zwak volk, een volk dat in de slavernij belandde. De ellende werd zo erg, dat Hij wel iets moest doen. Hij riep Mozes en maakte hem tot instrument om zijn volk te bevrijden. Daar stonden ze dan, aan de overkant van de Rietzee. Bevrijd, vrij.

We moeten ons daarbij realiseren - Mensen die jarenlang in de gevangenis hebben gezeten, die gaan eerst op proef naar buiten, eerst een paar uur, dan een dag, dan een weekend. Vrijheid moet je aankunnen, moet je -indien nodig- weer worden aangeleerd. Ik kende iemand die in de herwonnen vrijheid constant de voordeur van zijn woning liet openstaan – in de gevangenis worden deuren voor jou geopend en gesloten. Die verantwoordelijkheid mag je daar niet opnemen.

Zo stond het volk daar dus, aan de overkant van de Rietzee. Vrij. Wat nu?

Absolute vrijheid creëert chaos. Dat is altijd zo, zeker bij een volk dat niets anders dan slavernij had gekend. Vrijheid kan niet op zichzelf staan. Je kunt werknemers of leerlingen of je kinderen pas vrijheid geven, wanneer ze ook verantwoordelijk zijn, wanneer ze in woord en daad een gedegen antwoord kunnen geven.

Zo leerde Gods volk door scha en schande, met regels en regels en nog eens regels hoe het in vrijheid en verantwoordelijkheid kon leven, niet meer als slaven, maar als mensen. Ze leerden het vanuit hun eigen verleden, om vanuit de schande slaaf te zijn geweest en te weten wat het is, de ander nooit meer

als slaaf, maar wel als mens te behandelen. De ander, als beeld van God. De ander in wie Gods Geest woont. Hoe zou je hem als slaaf kunnen behandelen, als hij net als jij, naar Gods beeld geschapen is? De vrijheid van de bijbel is niet de losbol uithangen, is niet je van alles permitteren, is niet aan regels ontsnappen of erboven staan. De vrijheid van Israël betekent respect voor ieder mens, verantwoordelijkheid tegenover de ander en een diepe dankbaarheid om als verantwoordelijk mens te mogen leven. Dat ieder mens op die manier meetelt, dat is in de bijbel het toppunt van vrijheid.

Ik was tijdens het schrijven deze preek heel tevreden met deze conclusie. Als je weet dat het product dat je verkoopt van uitnemende kwaliteit is, dan vertel je daarover met een oneindig enthousiasme, natuurlijk. De Tenach met zijn drie fantastische geboden: Heb God lief, heb je naaste lief, heb de vreemdeling in uw midden lief.

Nu, in Israël zelf, in de Palestijnse gebieden, wordt wel anders omgegaan met de vreemdeling. Als een Palestijn iets mispeutert, komt hij voor een militaire rechtbank. Wanneer een Israëli hetzelfde doet, valt hij onder het strafrecht. Dat wil daarenboven ook nog zeggen dat wanneer een Israëli een klacht heeft, hij het alomtegenwoordige leger kan aanspreken, maar wanneer een Palestijn een klacht heeft over een Israëli, hij heel veel moeite moet doen om de nauwelijks zichtbare politie te vinden. Het geeft te denken. Anderzijds is het niet eerlijk om de politiek in deze context te gebruiken: we moeten vooral de hand in eigen boezem steken en kijken aan welke geboden wij ons houden in ons dagelijks leven en welke wij wel eens overtreden. En het moet gezegd dat in het Israëliësch conflict, waarin niemand meer weet wat de kern van de zaak is, de andere kant evenveel te verwijten valt.

De politieke praktijk mag geenszins de prachtige teksten in een verkeerd daglicht plaatsen. De teksten zijn wat ze zijn. Dacht ik. En ik kwam terug op mijn mooie conclusie: de vrijheid van Israël betekent respect voor ieder mens, verantwoordelijkheid tegenover de ander en een diepe dankbaarheid om als verantwoordelijk mens te mogen leven. Dat ieder mens op die manier meetelt, dat is in de bijbel het toppunt van vrijheid.

En in mijn enthousiasme las ik het boek Leviticus verder, de verzen die volgden. Wat ik toen las, wekte weerzin op, iets waar ik niet mee om kon:

Als slaven en slavinnen kun je mensen kopen uit de omringende volken, 45of vreemdelingen die bij jullie wonen of de nakomelingen die zij in jullie land hebben gekregen. Die slaven en slavinnen zijn je eigendom, 46je kunt hen als erfelijk bezit aan je nakomelingen nalaten; zij

zullen voor altijd als slaaf voor je blijven werken. Maar je volksgenoten, de Israëlieten, je eigen verwanten, mag je nooit als slaven afbeulen.

Gelukkig zijn er verzen die ook voor deze slaven een goede behandeling eisen, maar toch. Israël was uniek in zijn liefde voor de vreemdeling en bijwoner bij de natie. Maar wie echt van buitenaf kwam, die kon in gewone slavernij belanden. Ik lag er wakker van. Ik zag de zin er niet van in, kreeg geen antwoord op de vraag waarom, zelfs niet waartoe dat onderscheid tussen Israël en de volkeren. Te meer, daar wij door de actualiteit en een nieuwe generatie auteurs zo vreselijk worden uitgedaagd om niet meer in hokjes te denken, om geen onderscheid te maken tussen van mensen van welke afkomst dan ook.

Na zeer lang zoeken en nadenken vond ik een aantal zaken die mij verder hielpen:

- De omliggende culturen gingen niet liefhebbend om met vreemdelingen die bij hen woonden. De Tenach moet hierin als revolutionair gezien worden. Het zou niet eerlijk zijn onze maatstaven op te leggen. We kunnen ons beter laten inspireren door de vooruitstrevendheid in medemenselijkheid, dan ons te ergeren aan de stappen die ze toen nog niet zetten.
- Het tweede inzicht was van geheel andere aard. Daar hielp mij het nieuwe testament bij, met name verschillende teksten van Paulus aan de Romeinen, aan de volkeren dus:

Voor ons kwam Jezus in het leven van de mensen binnengewandeld. Hij was een mens, maar een mens die vanuit de hoge hemel, van bij God, was neergedaald. Een mens waarop de krachtige Geest van God zo sterk was, dat hij de regels van de Joodse samenleving aankon. Johannes beschrijft hem als een licht en wie Hem volgt, wandelt nooit meer in het duister.

Stel dat er geen volk was geweest met regels, dan had er nooit iemand kunnen zijn die zonder zonde was. Want de zonde wordt gekend uit de wet. Alleen door de wet kon het voor mensen duidelijk zijn dat Jezus de jaloezie, het egoïsme, het zinloos geweld, de lust, de losbandigheid, ... had overwonnen.

Er moest dus iets zijn als een uitverkoren volk, een volk dat zich heel letterlijk aan de regels moest houden en die regels heel letterlijk en heel nauwkeurig moest doorgeven aan de volgende generatie. Maar de bedoeling was kennelijk, dat de rest van de wereld op een andere manier het Licht van God zou vinden,

namelijk door Jezus' inspirerend voorbeeld, en door het ontvangen van Zijn Geest.

Het gaat er dus niet om dat die volkeren minder zijn in de ogen van God, maar Israël moest het onderscheid bewaren. Het was een soort stappenplan. Eerst gaan we Israël de wet geven, daarna komt Jezus op de wereld, binnen het systeem van de wet. Hij overwint de zonde op zo'n sterke manier, dat hij het licht en het leven aan de hele wereld, aan de volkeren kan doorgeven.

We zijn met stappenplannen vertrouwd. Ons vaccinatieplan is ook zo'n stappenplan. Eerst woon-zorgcentra en verzorgend personeel, om de druk in de ziekenhuizen te verkleinen. Dat is goed voor iedereen. Daarna pas alle Belgen, volgens kwetsbaarheid en volgens leeftijd. Dat heeft niets te maken met meer of minder belangrijk zijn. De regering heeft de gezondheid van iedereen afzonderlijk en van de gemeenschap als geheel op het oog. De eerste uitverkorenen hebben een reden gehad. Zo gaat het ook met Israël en de volkeren. Alhoewel zeer moeilijk voor ons, verlichte mensen, om het stappenplan van God te begrijpen, is het onderscheid dat wordt gemaakt, niet meer dan dat. Eerst wordt Israël bevrijd van slavernij, Israël en alle vreemdelingen die daartoe behoren. Daarna komen de volkeren aan beurt. Ieder mens telt. Ieder op zijn plek en op zijn tijd.

In dit licht spreekt de tekst van Paulus die we gelezen hebben:

Allen die door de Geest van God worden geleid, zijn kinderen van God. ¹⁵U hebt de Geest niet ontvangen om opnieuw als slaven in angst te leven, u hebt de Geest ontvangen om Gods kinderen te zijn, en om hem te kunnen aanroepen met 'Abba, Vader'. ¹⁶De Geest zelf verzekert onze geest dat wij Gods kinderen zijn.

Wij zijn Gods kinderen en geen slaven meer.

Wat betekent dat voor ons? – heel belangrijk – wie we zijn vertelt ons wat we hier doen – wat we hier in Gods Naam doen.

We zijn geen slaven meer... Hoezo slaven, denken we misschien. Jawel, slaven. Ik was op bezoek bij een kerklid in een serviceflat woont. Ik vroeg hoe het ging en de vrouw antwoordde: "Het is hier goed, zeer goed zelfs, alleen spijtig dat sommigen altijd moeten klagen." Sommige mensen zijn van zichzelf één grote klaagzang. Zij leven gebukt onder hun negatieve interpretatie van de omstandigheden. Zij leven als slaven. Gods kinderen zijn daar vrij van. – niet dat ze nooit eens klagen, maar ze leven uit hoop. Er is geen zinloosheid. Ze

weten dat ons leven hier een puzzelstuk is van een groter geheel. Ze weten dat er een waarom en een waartoe is. Ze lijden wel degelijk ook onder ouder worden en de vergankelijkheid van het bestaan, maar ze gaan er niet onder gebukt.

Ze weten dat je het bestaan als compleet absurd kunt bestempelen, maar ze laten zich daardoor niet van de wijs brengen.

Ze weten dat ze Gods kinderen zijn. Vrij en verantwoordelijk en daarom positief uitkijkend naar wat komt. Ze praten met de Vader, ze ademen Gods Geest, ze leven uit hoop. Hoop die bevrijdt uit het vergankelijke, uit de omstandigheden van hier en nu. Hoop die verder kan kijken, die verleden, heden en toekomst kan verbinden, die mensen kan verbinden en de mens verbindt met zijn maker, met de grond van het bestaan, met de zin van alles, het waarom in persoon, het antwoord op alles, al sprekend of al zwijgend.